

. ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ 'ਧਰਮ' ਦੇ ਨਾਮ ਖੱਲੇ 'ਡਰਾਉਣਾ'

ਪੂਜਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ਾਤਿਰ ਚਾਲ।

ਕਿਸਤ ਨੰਬਰ 5

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਕਿਸਤ ਨੰਬਰ 1, 2, 3, 4, ਪੜ੍ਹੋ ਜੀ)

. 'ਡਰ' ਬਾਰੇ ਪਿਛਲੀਆਂ ਚਾਰ ਲੇਖ ਲੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਾਂ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 'ਡਰ' ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਆਸਤਿੱਵ ਨਹੀਂ ਹੈ/ਵਯੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਰ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਬਾਰੇ ਸਾਵਧਾਨਤਾ/ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਆਪੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਿਵਾਏ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਇਸੇ ਸਾਵਧਾਨਤਾ/ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਸ਼ਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

. ਪਰ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨੁੱਖਾ-ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇਸ 'ਡਰ' ਦੇ ਅਜੇਹੇ ਹਉਏ ਖੜੇ ਕਰ ਰੱਖੇ ਹਨ, ਕਿ ਉਹ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀ, ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪਾਸ-ਔਨ ਹੁੰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਹਰ ਮਨੁੱਖ, ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ 'ਡਰ' ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣਾ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ 'ਭੈ' ਹੈ। 'ਡਰ' ਦੇ ਛਾਏ ਹੇਠ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਰੁਖਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

. ਮਨੁੱਖਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ 'ਡਰ' ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ/ਨਿਕਾਸੀ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਸੈਕੜੇ ਤਰਾਂ ਦੇ ਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਡਰਾਉਣੀਆਂ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਘੜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਡਰਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਉਲਝਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਭੀਰੂ ਮਾਨਸਿੱਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ/ਜਾਣਦੇ/ਬੁੱਝਦੇ ਸ਼ਾਤਿਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰਾਂ ਦੇ ਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। (ਪਹਿਲੀਆਂ ਲੇਖ ਲੜੀਆਂ ਵਿੱਚ 'ਡਰ' ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)।

. ਇਹਨਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿੱਚ 'ਰੱਬ' ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ 'ਡਰ', 'ਧਰਮ' ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ 'ਡਰ' ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਡਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਖੋਫ਼ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜੇਹਾ ਹਉਆ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਦਾ 'ਤੇੜ' ਕੋਈ ਕੱਢਣਾ ਨਹੀਂ ਲੋੜਦਾ ਹੈ। 'ਇਲਾਜ' ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਹੱਲ' ਲੱਭਣਾ ਨਹੀਂ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ।

. ਤੇੜ/ਇਲਾਜ/ਹੱਲ ... ਹੈ, "ਗਿਆਨ"। ਜਾਣਕਾਰੀ, ਸਮਝਦਾਰੀ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਅਕੀਦਾ, ਸਮਝ- ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਮਲ ਕਰਨਾ, ਪਰੈਕਟੀਕਲ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣਾ ਕਰਨਾ।

. 'ਕਰਤੇ-ਕਰਤਾਰ-ਕੁੱਦਰਤ' ਨੇ ਚਾਰੇ ਖਾਣੀਆਂ (ਅੰਡਜ਼, ਜੇਰਜ਼, ਉੱਤਭੁੱਜ, ਸੇਤਜ਼) ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਤਰਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ।

. (ਆਂਡਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਛੀ, ਮੱਛੀਆਂ ਆਦਿ (ਕਈ ਵੱਡੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ), ਜ਼ੋਰ ਵਿਚੋਂ ਚੋਪਾਇਆ ਜਾਨਵਰ, ਪਸ਼ੂ, ਮਨੁੱਖ, ਉੱਤਭੁੱਜ ਭਾਵ ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਭਾਵ ਪੇੜ-ਪੌਦੇ, ਸੇਤਜ ਭਾਵ ਪਸੀਨੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ. . ਚੰਮ ਚੁੰਆਂ, ਚਿਚਤੀਆਂ।)

. ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਉੱਪਰ 'ਕਰਤੇ-ਕਰਤਾਰ-ਕੁੱਦਰਤ' ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ 'ਧਰਮ-ਮਜ਼ਹਬ' ਨਹੀਂ ਬੋਧਿਆ। ਹਰ ਕੋਈ ਆਜ਼ਾਦ ਸੀ ਅਤੇ ਹਨ। (ਸਿਵਾਏ ਮਨੁੱਖਾ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਅੱਜ ਵੀ ਆਜ਼ਾਦ ਹਨ।)

. ਪਰ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖਾ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪ ਖੁਦ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਕੁਹਾੜੀ ਮਾਰ ਲਈ। ਮਨੁੱਖਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇਹ ਧਰਮ/ਮਜ਼ਹਬ ਦੀਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾ ਲਈਆਂ। ਮਨੁੱਖਾ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਧਰਮ/ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ। 'ਧਰਮ', 'ਰੱਬ' ਦੇ ਨਾਮ ਥੱਲੇ ਡਰਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

. ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਹਰ ਖਿੱਤੇ ਵਿੱਚ, ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਮਹਾਂਦੀਪਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਤਿਰ-ਚਾਲਾਕ, ਬੇਈਮਾਨ, ਮੱਕਾਰ, ਖੁਦਗਰਜ਼, ਲਾਲਚੀ ਸੁਆਰਥੀ ਪੂਜਾਰੀ ਪਾਂਡੇ ਨੇ, ਮਨੁੱਖਾ ਸਮਾਜ ਚੋਂ ਅਨਪੜ੍ਹ/ਅਗਿਆਨੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ/ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਨਾਮ ਥੱਲੇ ਡਰਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਡਰਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਮੂੜਮੱਤ/ਮਿੰਨਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰੀ ਕਰਮਕਾਂਡ ਕਰਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ/ਕਰਾ ਦਿੱਤੇ।

. ਅਗਿਆਨਤਾ-ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਧਰਮ/ਮਜ਼ਹਬ, ਰੱਬ ਦਾ ਡਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਬੈਠ ਗਿਆ।

. ਭਾਰਤੀ ਖਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਅਗਿਆਨਤਾ-ਅਨਪੜ੍ਹਾ ਜਿਆਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਅੱਜ ਵੀ ਧਰਮ ਦੇ ਡਰ ਥੱਲੇ, ਰੱਬ ਤੋਂ ਵੀ ਡਰਦੇ ਹਨ।

. ਸਿਵਾਏ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੀਵ-ਜੰਤੂ, ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀ, ਪੇੜ-ਪੌਦੇ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਜੀਵ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਮਸਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

- ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਆਪਣਾ ਨਿਜੀ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣਾ ਹੀ 'ਧਰਮ' ਹੈ।
- ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨੀ, ਖਾਣਾ-ਪੀਣਾ ਹੀ 'ਧਰਮ' ਹੈ।
- ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੀ 'ਧਰਮ' ਹੈ।
- ਆਪਣੀ ਨਿਜ਼ ਦੀ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਕਰਨੀ ਹੀ 'ਧਰਮ' ਹੈ।

.'ਕਰਤੇ-ਕਰਤਾਰ-ਕੁੱਦਰਤ' ਦੇ ਬਣਾਏ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਹੈ, ਜੋ:

- ਸਮਝਦਾਰ ਹੈ।
- ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ ਹੈ।
- ਹਰ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।
- ਆਪਣੇ ਨਫ਼ੇ-ਨੁਕਸਾਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਪਲੈਨਿੰਗ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ-ਸੰਗੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
- ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਦਾ ਭਾਈਵਾਲ ਵੀ ਬਣਦਾ ਹੈ।
- ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਲਾਲਣ-ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਕੁੱਦਰਤ, ਕਾਇਨਾਤ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।
- ਬਾਕੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਵੀ ਰੱਖਣ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿੱਤ ਨਵੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਕਾਢਾਂ ਵੀ ਕੱਢਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ਬਾਕੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ। ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਤਰੱਕੀ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਪੁਲਾਘਾਂ ਪੁੱਟ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਗ੍ਰਹਿਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੈ।
- ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਨਵੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਸਾਇੰਸੀ ਇਜ਼ਾਦਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।
- ਆਪਣਾ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਬਹੁਤ ਸੁਖਮਈ ਬਨਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

** ਇਤਨੀ ਸੋਝੀ ਅਕਲ, ਮੱਤ, ਬੁੱਧ, ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਮਨੁੱਖ 'ਡਰਪੋਕ' ਹੈ। ਡਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ 'ਡਰ' ਦਾ ਹਊਆ ਅੱਜ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਡਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

. ਭਾਰਤੀ ਖਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਚਾਲਾਕ ਪੂਜਾਰੀ/ਪਾਂਡਾ/ਬਿੱਪਰ ਵਲੋਂ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਮਨੁੱਖਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਮਨੁੱਖਾ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

11. **ਬ੍ਰਾਹਮਣ** = ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਚੌਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ (ਐਸਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ) ਅਨਪੜ੍ਹ ਅਗਿਆਨੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਉਸਨੇ ਇਹ ਯੁਕਤੀ ਘੜੀ ਕਿ ਕੇਵਲ ਇਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤ ਹੀ 'ਧਰਮ-ਗਿਆਨ' ਪੜ੍ਹਨ, ਜਾਨਣ, ਗਿਆਨ ਲੈਣ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਮਾਤ ਹੈ। ਬਾਕੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ, ਜਾਨਣ ਦਾ, ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
21. **ਕਸ਼ੱਤਰੀ** = ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ (ਐਸਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ)। ਇਹ ਕਸ਼ੱਤਰੀ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਲੋਕ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੂਜਾਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਖਤਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸੀ, ਭਾਵ ਫੌਜ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ।
31. **ਵੈਸ਼** = ਇਹ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀਆਂ ਜਾਂਘਾਂ (ਲੱਤਾਂ) ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ। (ਐਸਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ) ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਕੰਮ ਬਿਜ਼ਨੈਸ ਕਰਨਾ। ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਕਰਨੇ। ਲੈਣ-ਦੇਣ ਕਰਨਾ।
41. **ਸੂਦਰ** = ਇਹ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਐਸਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ)। ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਉਪਰਲੀਆਂ ਤਿੰਨੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ।
 - . . ਉਪਰਲੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਖਾਤਿਰਦਾਰੀ ਕਰਨਾ।
 - . . ਉਪਰਲੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਸਾਫ਼ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਨਾ।
 - . . ਉਪਰਲੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦਾ ਮੈਲਾ, ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ ਚੁੱਕਣਾ/ਉਠਾਉਣਾ।
 - . . ਉਪਰਲੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ।
 - . . ਹੋਰ ਵੀ ਜੋ ਆਲਤੂ ਫਾਲਤੂ ਕੰਮ ਸਨ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੂਦਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ।
 - . . ਇਸ ਸੱਭ ਕੁੱਝ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਸੂਦਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ 'ਡਰ' ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਉੱਪਰਲੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਰਚ-ਮਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। 'ਡਰਾਉਣ' ਲਈ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਦੀਵਾ ਬਲੈ ਅੰਧੇਰਾ ਜਾਇ।

ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਅੰਧੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਿਆਨ/ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਦੀਵਾ ਜਗਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮ ਹੈ/ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਗਿਆਨ/ਅਕਲ/ਮੱਤ/ਬੁੱਧੀ ਦੁਆਰਾ ਹਰ ਮਾਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਬਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਦਰਿਆ/ਨਹਿਰ/ਖਾਲੇ ਦਾ ਵਗਦਾ ਪਾਣੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰਾ ਅਤੇ ਵਰਤਣ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। .. ਪਰ ਖੜਾ ਪਾਣੀ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਬਦਬੂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਰਤਣ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਇਸ ਤਰਾਂ ਹਰ ਮਾਨੁੱਖ/ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਬਣਾਏ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੀ ਪੱਕੀ ਪਕੜ ਕਾਰਨ ਜਿੰਦੀ ਅਤੇ ਘਮੰਡੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਪੂਰਨ ਸਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਸਚਾਈ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੇ ਮਾਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦੂਰੀਆਂ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਮੇਂ ਦਾ ਹਾਣੀ ਬਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਚਲਣ ਸਦਕਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਲੈ ਆਉਣਾ ਹੀ ਬੁੱਧੀਮਤਾ ਹੈ। ਵਗਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਬਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਗੁਰਮੁੱਖਤਾਈ ਹੈ। ਅੱਕਲਮੰਦੀ ਹੈ। ਸਿਆਣਪ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਮਹਲਾ ੩॥

“ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਕਰਮਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਏ ॥੧॥ ਅੰਕ ੬੭॥

ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥

ਦੀਵਾ ਬਲੈ ਅੰਧੇਰਾ ਜਾਇ ॥ ਬੇਦ ਪਾਠ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਖਾਇ ॥ ਉਗਵੈ ਸੂਰ ਨ ਜਾਪੈ ਚੰਦੁ ॥ ਜਹ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਅਗਿਆਨੁ ਮਿਟੰਦੁ ॥ ਬੇਦ ਪਾਠ ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਕਾਰ ॥ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪੰਡਿਤ ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰ ॥ ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਸਭ ਹੋਇ ਖੁਆਰ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਉਤਰਸਿ ਪਾਰਿ ॥੧॥

ਸੋ ਹਰ ਇਨਸਾਨ/ਮਾਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਿਆਨ/ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਵਰਨਾ ਖੜੇ ਬਦਬੂਦਾਰ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਕੋਈ ਵੀ ਦੂਸਰਾ ਇਨਸਾਨ / ਮਾਨੁੱਖ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਬਖਸਣ। ਇੰਜ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ

- . ਕਿ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਖੁਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਭਰਨਗੇ, ਜਿਹਨਾਂ ਖੁਹਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਲੋਕ ਪਾਣੀ ਭਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਖੁਹਾਂ ਉੱਪਰ ਜਾਣਗੇ ਵੀ ਨਹੀਂ।
- . ਅਗਰ ਕੋਈ ਉੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਆ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰਾਹ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ।
- . ਉੱਚੀ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ, ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖੜਨਾ ਹੈ।
- . ਅਨੇਕਾਂ ਤਰਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਥੱਲੇ ‘ਡਰ’ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਦਿਲੋ-ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੂਜਾਰੀ ਪੜਿਆ ਲਿੱਖਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੀ ਚਤੁਰਾਈ, ਸਿਆਣਪ, ਚਾਲਾਕੀ ਕਰਕੇ ਬਾਕੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਉੱਪਰ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ।

- ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਡਰ ਦੇਣਾ/ਦਿਖਾਉਣਾ ਸੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

- ਲੋਕ ਵੀ ਅਨਪੜ੍ਹ ਅਗਿਆਨੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੰਡਿਤ/ਬ੍ਰਾਹਮਣ/ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਜੀ ਤੋਂ ਡਰਨ ਲੱਗ ਪਏ।
- ‘ਰੱਬ’ ਦੀ ਕਰੋਪੀ ਤੋਂ ਡਰਨ ਲੱਗ ਪਏ।
- ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਥੱਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਤੋਂ ਡਰਨ ਲੱਗ ਪਏ।
- ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਥੱਲੇ ਚਲਾਏ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂ-ਬਲੀਆਂ ਦੇਣ ਦਾ ਕਰਮ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਖਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਨਰ-ਬਲੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਜਿਆਦਾ ਤਰ ਨਰ-ਬਲੀਆਂ ਸ਼ੁਦਰਾਂ ਦੀ ਹੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ।

. ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ, ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਹੀ ਧਾਰਮਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ‘ਡਰ’ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ।

** ਆਪਣੀ ਹੀ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਬਾਹਰਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਸੂਰਜ, ਚੰਦਰਮਾ, ਤਾਰੇ, ਅੱਗ, ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ, ਚੰਦਰਮਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਬਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਸਟੀਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਅਚਾਨਕ ਕੋਈ ਕੁੱਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤ/ਮੁਸੀਬਤ, ਹਾਲਾਤ/ ਅਲਾਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਵੇਖਕੇ/ਫਰਕ ਦੇਖਕੇ, ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਡਰ ਜਾਣਾ/ ਡਰਨਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੀ।

** ਇਹ ਕੁੱਦਰਤੀ ਤਾਕਤਾਂ/ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤਾਂ ‘ਕਰਤਾਰ’ ਦੇ ਬਣਾਏ ‘ਕੁੱਦਰਤੀ-ਨਿਜ਼ਾਮ, ਵਿਧੀ-ਵਿਧਾਨ’ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਕਿਰਦਾਰ-ਰੋਲ-ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ/ਸਨ, “ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਆਪੇ ਆਪਿ” ਮ5॥ 278॥ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਕੁੱਦਰਤੀ ਤਾਕਤਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਕੁੱਦਰਤੀ ਤਾਕਤਾਂ- ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਡਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

** ਕੁੱਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ-ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਸੇ ਡਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹਨਾਂ ਕੁੱਦਰਤੀ ਤਾਕਤਾਂ-ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ, ਮਨਾਉਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਕਰਮਕਾਂਡ, ਅਡੰਬਰ, ਵਹਿਮ, ਭਰਮ, ਭੁਲੇਖੇ ਬਣਾ ਲਏ। ਬਲੀਆਂ ਦੇਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ, ਚੰਦ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਗੈਬੀ ਤਾਕਤਾਂ ਰਾਹੂ-ਕੇਤੂ ਮੰਨਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। -

** ਇਸੇ ‘ਡਰ’ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹਨਾਂ ਕੁੱਦਰਤੀ ਤਾਕਤਾਂ- ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਨਾਮ ਦੇਣਾ ਕੀਤੇ, ਇਹਨਾਂ ਕੁੱਦਰਤੀ ਤਾਕਤਾਂ-ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਬ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਅੱਲਾ, ਰਾਮ ਰਹੀਮ, ਬੀਠਲ, ਮਾਧਵ, ਕੇਸਵ, ਗੋਡ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਮ ...

(ਕਿਰਤਮ ਨਾਮ ਕਥੇ ਤੇਰੇ ਜਿਹਬਾ॥ ਓਤਿ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਪਰਾ ਪੂਰਬਲਾ॥ ਮ5. ਪੰ 1082.)

ਕਿਰਤਮ ਨਾਮ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਇਸੇ ਡਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਹੋਰ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤੇ ਮੰਨਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ-ਅਰਚਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

** ਇਸੇ ਡਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਕੁੱਦਰਤੀ ਤਾਕਤਾਂ-ਗੈਬੀ-ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਦੇ ਤਰਲੇ, ਮਿੰਨਤਾਂ, ਜੋਦਤੀਆਂ, ਬੇਨਤੀਆਂ, ਅਰਜ਼ੋਈਆਂ, ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ।

** ਇਹਨਾਂ ਤਰਲੇ, ਮਿੰਨਤਾਂ, ਜੋਦਤੀਆਂ, ਬੇਨਤੀਆਂ, ਅਰਜ਼ੋਈਆਂ, ਅਰਦਾਸਾਂ ... ਕਰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ- ਵਿੱਚ ਅਗਿਆਨੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਸਾਫ਼ ਵਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਤਰਲੇ ਮਿੰਨਤਾਂ, ਜੋਦਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਕੁੱਦਰਤੀ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਤੋਂ ਬੱਚ ਜਾਏਗਾ, ਉਸਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਹ ਗੈਬੀ ਤਾਕਤਾਂ ਉਸਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੀਆਂ।

** ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਰਤੀ-ਅਰਚਨਾ, ਪੂਜਾ-ਪਾਠ, ਹਵਨ-ਜੱਗ ... ਤਰਲੇ, ਮਿੰਨਤਾਂ, ਜੋਦਤੀਆਂ, ਬੇਨਤੀਆਂ, ਅਰਜ਼ੋਈਆਂ, ਅਰਦਾਸਾਂ ... ਰੱਬ ਅੱਗੇ ਕਰਨੀਆਂ ਕਰਾਉਣੀਆਂ, ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖਾ ਸਮਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ-ਸਮਾਜਿਕ ਰਸਮੇ ਰਿਵਾਜ ਬਣ ਗਏ।

. ਸ਼ੁਰੂ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਇਸ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਅੰਦਰ, ਜੀਵ-ਜੰਤੂ, ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕਿਵੇਂ, ਕਿਸਨੇ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਕੀਤੀ? ?

. ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰਤੀ-ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਗਈ, ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸੁੱਖ ਸਾਧਨ ਜਟਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ, ਤਿਵੇਂ-ਤਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਤਰੱਕੀ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਗਿਆ। ਸੁਖ-ਸਾਧਨਾ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿੱਚ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਸਰ ਕਰਦਾ ਗਿਆ। ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਕੁੱਦਰਤੀ ਤਾਕਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ, ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ। ਇਵੇਂ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਵੇਂ ਤਾਰੇ, ਚੰਦ, ਸੂਰਜ, ਚੰਦ-ਗ੍ਰਹਿਣ, ਸੂਰਜ-ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਬਹੁਤ ਤਰਾਂ ਦੇ ਡਰ ਬੈਠ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਨਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨਾਲ ਵਾਹ-ਵਾਸਤਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ, ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਬਣਾ ਲਏ। ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਜਦੋ-ਜਹਿਦ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਮੱਤ-ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਿਕਾਸ ਹੋਇਆ।

** ਇਸੇ ਮੱਤ-ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਾਤਿਰ ਦਿਮਾਗ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਡਰ ਦੇ ਥੱਲੇ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂ ਰਹਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਡਰਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ‘ਡਰ’ ਸੀ “ਧਰਮ” ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਡਰ। ਮਨੁੱਖਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇਹ ‘ਧਰਮ’ ਨਾਂ ਦਾ “ਡਰ” ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਊਆ ਸਾਬਿਤ ਹੋਇਆ-ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ।

*** ਡਰਾਂ ਕਰਕੇ, ਰੱਬ ਦੀ ਕਰੋਪੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਹ ‘ਧਰਮ’ ਦਾ ਗਲਬਾ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਸਿਰ ਦੇ ਸਿਰ ਆ ਪਿਆ। ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਪੂਜਾਰੀਵਾਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਇਹੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਈਆਂ।

*** ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਧਰਮ ਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਇੱਕ ਨਾਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਕੋਈ ਜਿਊਸ਼, ਕੋਈ ਮੁਸਲਿਮ, ਕੋਈ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ, ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ, ਕੋਈ ਬੋਧੀ, ਕੋਈ ਜੈਨੀ, ਕੋਈ ਸਿੱਖ, ਹੋਰ ਵੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਫਿਰਕੇ-ਕਬੀਲੇ ਬਨਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ-ਬਣ ਗਏ।

*** ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ‘ਗਰੰਥ’ ਲਿਖਣਾ ਕਰਨਾ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਬਣੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਕਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਲਗਾਤਾਰ ਇਹਨਾਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਵਾਰਕ ਤੌਰ ਉਪਰ ਕਰਦਿਆਂ-ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਰਵਾਇਤਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸੰਸਕਾਰ ਬਣ ਗਏ।

. ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਦੀ ਇੱਕ ਯਾਦ ਚੇਤੇ ਆ ਗਈ, ਆਪ ਸੱਭ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

*** ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਬਾਰੇ ਜੋ ਸੰਸਕਾਰ ਪਰੀਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ-ਜੀਵਨ ਯਾਤਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਜੀਵਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸਿੱਖੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਸਿੱਖੀ ਪਹਿਚਾਨ ਦੇ ਲਈ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ 'ਸਿੰਘ' ਵੀ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵੇਖਣ/ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ/ਪ੍ਰਭਾਵ ਜ਼ਰੂਰ ਮਨੁੱਖੀ ਚੇਤਨਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੱਲ 50ਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਾਨਕਸਰੀ ਡੇਰੇ ਦਾ ਮਾਲਵੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਗਰਾਂਦ, ਚੌਦੇਂ, ਪੁੰਨਿਆਂ, ਮੱਸਿਆ, ਨਮਾਣੀ, ਕਾਸ਼ਤੀ, ਸਨਾਤਨ ਮੱਤ ਦੇ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਦਿਨ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਬਰਾਹਮਣੀ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲਿਖੇ ਗਰੰਥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਰੋਲ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸੇ ਗਰੰਥ ਦੀ ਕਥਾ ਆਮ ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਵੀ ਟਕਸਾਲੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕਾਬਜ਼ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

*** ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ, ਸੰਗਰਾਂਦ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਭੋਗ (ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਦੇਗ ਨੂੰ ਭੋਗ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ) ਖਾਣ ਦੀ ਖਾਤਰ, ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਬਸਤਾ ਲੈ ਕੇ 8 ਵਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ, ਡੇਰੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ 9 ਕੁ ਵਜੇ ਦੇ ਘੜਿਆਲ ਦੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਜਾਉ, ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਗਲੀ ਗਲੀ, ਮੁਹੱਲੇ ਮੁਹੱਲੇ ਹੋਕਾ ਦੇ ਕੇ ਆਉ, ਕਿ ਅੱਜ 'ਸੰਗਰਾਂਦ' ਹੈ, ਜਾਂ ਚੌਦੇਂ ਹੈ, ਜਾਂ ਮੱਸਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਮਾਣੀ ਕਾਸ਼ਤੀ ਆਦਿ ਆਦਿ ।

. ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਹੋਕਾ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੇ ਘੜਿਆਲ ਖੜਕਾਉਣ ਲਈ ਫੜ ਲੈਣਾ। ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਘੜਿਆਲ ਖੜਕਾਉਣਾ ਨਾਲ ਰੋਲਾ ਪਾਈ ਜਾਣਾ ਕਿ;

ਅੱਜ ਸੰਦਰਾਂਦ ਦਾ ਦਿਹਾੜਾ ਹੈ ਜੀ, ਜਾਂ ਮੱਸਿਆ ਆਦਿ ਆਦਿ. ,

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਉ ਜੀ, ਦਰਸਨ ਦਿਉ ਜੀ।

ਆ ਕੇ ਦੇਗ ਕਰਾਉ ਜੀ।

ਬਾਰਾਂ ਮਾਹਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਸੁਣੋ ਜੀ।

ਕਿਉਂ ਕਿ ਆਮ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਬਣੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਰਾਂਦ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਨਾਂ ਕਿਸੇ 'ਮਰਦ' ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਹੀ ਸੁਣਿਆ ਜਾਵੇ। ਆਮ ਪਰੀਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦਾਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਮਹੀਨਾ ਦਾ ਨਾਂ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿੰਦੀਆਂ। ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਕਾਰਨ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ 'ਗੁਰਬਾਣੀ' ਆਪ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਨਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਉਸਦੀ ਚੰਗੀ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਹੁੰਦੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ।

** ਬਚਪਨ ਬੀਤਿਆ, ਜਵਾਨੀ ਆਈ, ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ। ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਿਆਂ-ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਉਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸੀ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿੱਚ ਜਗਿਆਸਾ ਬਣੀ 'ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ' ਅਤੇ 'ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ' ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਦੀ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਬਨਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰਬਾਣੀ-ਜਾਣਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਵਿਟਾਂਦਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ, ਸਿੱਖ-ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਟਕਸਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਡੇਰੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਕੱਚ-ਢੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗਪੌੜ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੋਲਾਂ ਖੁਲਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ।

** ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਰੱਬ ਬਾਰੇ ਜੋ ਇੱਕ ਹਊਆ/ਡਰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਸਦਾ 'ਸੱਚ' ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਲੱਗਾ। 'ਰੱਬ' ਦਾ ਡਰ ਪਾ ਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਡਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਡੇਰੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਹਲੜ ਸਾਧਾਂ ਵਲੋਂ, ਸੁਕਰ ਹੈ ਜਲਦੀ ਹੀ ਉਹ ਮੁਲੰਮਾ ਉੱਤਰ ਗਿਆ।

*** ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ-ਬਿਪਰ-ਪੁਜਾਰੀਵਾਦ ਨੇ ਤਾਂ ਅੱਤ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਕਾਦੀ ਕੁੜੁ ਬੋਲਿ ਮਲੁ ਖਾਇ॥

ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਨਾਵੈ ਜੀਆ ਘਾਇ॥

ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਣੈ ਅੰਧੁ॥

ਤੀਨੇ ਓਜਾਤੇ ਕਾ ਬੰਧੁ॥ ਮ1॥ 662॥

*** ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਫੁਰਨਿਆਂ ਵਿਚ,

- ਸੋਚ, ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ,
- ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਦਾ
- ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਲੋਚਦਾ ਹੈ।

. ਰਜ਼ਲਟ/ਫਲ, ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ/ਪੌਜੇਟਿਵ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਫਿਕਰ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਫਿਕਰ/ਸਹਿਮ, ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਵਿੱਚ 'ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ' ਦਾ ਤੌਖਲਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ।

. ਅਚਾਨਕ, ਅਚੱਨਚੇਤ ਕੁੱਦਰਤੀ ਬਾਹਰੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਪਰਵਾਰਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਨਿਜ਼ੀ ਗਲਤ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀਆਂ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣੀ ਬਣੀ ਬਣਾਈ ਇਮੇਜ਼ ਇੱਜ਼ਤ, ਆਦਰ-ਮਾਣ-ਸਤਿਕਾਰ ਦਾਉ ਉੱਪਰ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਦੁਬਿੱਧਾ ਜਾਂ ਫਿਕਰ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜਾਂ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲਈ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਨਿਜ਼ ਦਾ ਜੀਵਨ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ ਸੱਬ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਡਰ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣਾ ਖੁੱਦ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਜਿਆਦਾ ਫਿਕਰਮੰਦ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਡਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

** ਕੋਈ ਮੰਨੇ ਜਾਂ ਨਾ ਮੰਨੇ, ਇਹ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਹੈ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਨਸਾਨ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਡਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਿਉਂ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਦਾ ਡਰ/ਭਉ/ਭੈ ਸਤਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

. ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਡਰ/ਭਉ/ਭੈ ਦੇ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਰੰਗ-ਢੰਗ ਹਨ। ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਉਲਝਣਾਂ ਹਨ।

** ਮਾਨਸਿਕ ਦੁਬਿਧਾ-ਫਿਕਰ ਸੱਭ ਦਾ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ।

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਪਰੀਵਾਰ ਦਾ।

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਸਮਾਜ ਦਾ।

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਹਰਤ, ਕੁਰਸੀ, ਪੈਸਾ, ਰੁੱਤਬਾ, ਮਕਾਨ/ਜਾਇਦਾਦ, ਸਿਹਤ/ਬੀਮਾਰੀ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰਾਂ ਤਰਾਂ ਦੇ ਫਿਕਰ/ਦੁਬਿਧਾ ਇਨਸਾਨਾਂ ਨੇ ਪਾਲ ਰੱਖੇ ਹਨ।

ਕੋਈ ਵੀ ਇਨਸਾਨ ਡਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਗੁਜ਼ਾਰ ਰਿਹਾ।

***** ਅੱਜ ਕੱਲ ਹਰ ਆਮ ਖਾਸ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੰਤੇ (ਬੰਟੀ ਭਈਆ), ਕੁਲਵੰਤੇ ਵਰਗੇ 10 ਨੰਬਰੀ ਪੋਥੇ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ 'ਰੱਬ' ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਡਰਾਈ ਜਾਂਦੇ ਆ।

- ਕਿ ਅਗਰ ਇਹ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।
- ਅਗਰ ਉਹ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।
- ਭਾਵ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ 'ਡਰ' ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ।
- ਇਸੇ ਡਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੀ ਲੋਕ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਉੱਪਰ ਅਰਦਾਸਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- ਪੂਜਾਰੀ ਦਾ ਧੰਧਾ ਖੂਬ ਫਲ-ਫੁੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ਇਸੇ ਰੱਬ ਦੇ ਡਰ ਕਰਕੇ ਹਰ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਲੋਕ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਵੱਲ ਵਹੀਰਾ ਘੱਤਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਮਾਲਾਮਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਵੀ ਲੋਕ, ਪੂਜਾਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਡਰ ਦੀ ਨਵਿੱਰਤੀ ਲਈ ਵਿਚੋਲਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਉਹ ਸਪਾਰਸ਼ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿੱਡੀ ਨਾਦਾਨੀ ਹੈ, ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਮਨੁੱਖਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ।

***** ਕੁੱਝ ਗੁਰਬਾਣੀ ਫੁਰਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਸੇਧ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ:-

ਗੁਰਬਾਣੀ ਫੁਰਮਾਨ:

ਰਾਗੁ ਗਉੜੀ ਪੁਰਬੀ ਬਾਵਨ ਅਖਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੀ ਪਦਅਰਥ:- ਉਪਜੇ—ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਏ। ਜਾਈ—
ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਾ ਡਰ ਮਹਿ—ਉਸ ਡਰ ਵਿਚ। ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ—ਸਮਾਇ ਰਹਿਆ, ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,
ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਉ—ਜੇ। ਡਰ ਡਰੈ— (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ) ਡਰ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਰਹੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਡਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ
ਨਾਹ ਟਿਕਣ ਦੇਵੇ। ਤ ਫਿਰਿ—ਤਾਂ ਮੁੜ। ਡਰੁ ਲਾਗੈ—ਸੰਸਾਰਕ ਡਰ ਆ ਚੰਬੜਦਾ ਹੈ। ਨਿਡਰੁ—ਨਿਰਭਉ। ਡਰੁ
ਉਰ ਹੋਇ—ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਜੋ ਭੀ ਡਰ ਹੋਵੇ। ਉਰ—ਹਿਰਦਾ। 19.

**** ਡਡਾ ਡਰ ਉਪਜੇ ਡਰੁ ਜਾਈ॥** ਡਡੇ ਅੱਖਰ ਰਾਂਹੀ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖੀ ਡਰ (ਅਕਾਲ-
ਪੁਰਖੀ, ਅਦਬ, ਪਿਆਰ-ਸਤਿਕਾਰ, ਭੈ, ਭਉ, ਭਾਵਨੀ) ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਅ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਗਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ
ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦਾ ਅਦਬ, ਪਿਆਰ ਸਤਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਵੀ ਡਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਰ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

. **ਤਾ ਡਰ ਮਹਿ ਡਰੁ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ॥** ਇਸ (ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖੀ, ਅਦਬ, ਪਿਆਰ-ਸਤਿਕਾਰ, ਭੈ, ਭਉ, ਭਾਵਨੀ)
ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਵੀ ਡਰ ਭਉ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਉ ਡਰ ਡਰੈ ਤ ਫਿਰਿ ਡਰੁ ਲਾਗੈ॥ ਅਗਰ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਇਸ (ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖੀ, ਅਦਬ, ਪਿਆਰ-ਸਤਿਕਾਰ,
ਭੈ, ਭਉ, ਭਾਵਨੀ) ਡਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵਸਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰੀ/ ਦੁਨੀਆਵੀ ਡਰ ਫਿਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ
ਘੇਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਨਿਡਰ ਹੁਆ ਡਰੁ ਉਰ ਹੋਇ ਭਾਗੈ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਡਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਕੇ ਜੋ ਮਨੁੱਖ) ਨਿਰਭਉ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ
ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਜੋ ਭੀ ਸਹਿਮ ਹੈ, ਸਭ ਨੱਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। **ਕਬੀਰ ਜੀ॥ ਪੰ 341॥**

“ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ਭੈ ਹਰਨ ਹਰਿ ਅਨਾਥ ਕੇ ਨਾਥ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ,
ਸਾਰੇ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਿਖਸਮਿਆਂ ਦੇ ਖਸਮ ਹਨ।

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਜਾਨੀਐ ਸਦਾ ਬਸਤੁ ਤੁਮ ਸਾਬਿ॥ ਹੇ ਭਾਈ! ਉਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੂੰ (ਇਉਂ) ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
ਕਿ ਉਹ ਸਦਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। 6. ਮ9॥ 1426॥

. ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ।

ਆਮ ਟੀਕਾ ਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਫਜ਼ ‘ਡਰ’ ਨੂੰ ਡਰ, ਭਉ, ਭੈ, ਫਿਕਰ, ਘਬਰਾਹਟ, ਚਿੰਤਾ, ਖਤਰਾ, ਸਹਿਮ, ਸੰਸਾ,
ਹੌਲ, ਦਹਿਸ਼ਤ, ਡਰਨਾ. . . . ਦੇ ਭਾਵ ਨਾਲ ਲਿਆ ਹੈ।

. ‘ਡਰ’, ਦਾ ਮਤਲਬ/ਭਾਵ ‘ਡਰਨਾ’ ਹੈ, ਜਾਂ ਗੁਰਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ‘ਸਿਸਟਿਮ’ ਵਿੱਚ ਆਉਂਣਾ ਹੈ? ?

. ਸੱਚ, ਕਰਤੇ, ਕਰਤਾਰ, ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦੇ ਬਣਾਏ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮਾਂ, ਨੇਮਾਂ, ਨਾਮ, ਵਿਧੀ-ਵਿਧਾਨ, ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ
ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

. ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਸੁਣ ਕੇ, ਮੰਨ ਕੇ, ਸਮਝ ਕੇ, ਜਾਣ ਕੇ, ਬੁੱਝ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਪਰੈਕਟੀਕਲੀ ਕਰਨਾ, ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

. 'ਗਿਆਨ' ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਯਮਾਂ/ਨੇਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਨਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜਾਂ ਕਿ:

. ਸੱਚ, ਕਰਤੇ, ਕਰਤਾਰ, ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦੇ ਬਣਾਏ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮਾਂ, ਨੇਮਾਂ, ਨਾਮ, ਵਿਧੀ-ਵਿਧਾਨ, ਢਾਂਚੇ ਤੋਂ 'ਡਰਨਾ' ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ?

ਘਬਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ?

ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਦਹਿਸ਼ਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ? ?

ਹਮੇਸ਼ਾ ਡਰੇ ਡਰੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ?

ਜਾਂ

. ਕਿ ਕਿਸੇ 'ਡਰ' ਦੇ ਥੱਲੇ 'ਸਹਿਮ' ਭਰਿਆ ਜੀਵਨ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ? ? ?

. . ਜਾਂ ਕਿ, ਹਰ ਵਕਤ ਮਨੁੱਖ 'ਡਰ' ਦੇ ਪਰੈਸ਼ਰ ਥੱਲੇ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣਾ ਕਰੇ? ? ? ? ?

. ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਤਾਂ 'ਡਰ' ਤੋਂ:

. ਰਹਿਤ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ,

. ਆਜ਼ਾਦ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ,

. ਨਿਡਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ,

. ਨਿਰਭਉ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

. ਲਫਜ਼ 'ਡਰ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰਨਾ, ਭੈ-ਭੀਤ ਹੋਣਾ, ਦਹਿਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ, ਸਹਿਮ ਕੇ ਰਹਿਣਾ, ਈਨ ਮੰਨਣੀ।

. ਵੱਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ, ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ, ਸੀਨੀਅਰ, ਸਮਝਦਾਰ ਦੇ ਉੱਚੇ ਰੁੱਤਬੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦੇ, ਉਸਦਾ ਅਦਬ, ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ।

. ਉਸਦਾ ਹਰ ਕਿਹਾ ਮੰਨਣਾ।

. ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲਣਾ।

- . ਉਸਦੀ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਂ ਮਿਲਾਉਣਾ।
- . ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਜਾਣਾ।
- . ਅਦਬ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਥੱਲੇ ਰਹਿਣਾ।
- . ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ 'ਡਰ' ਮਨ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਰਹਿਣਾ।
- . ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਪੜਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਹੀ (ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰਨਾ, ਭੈ-ਭੀਤ ਹੋਣਾ, ਦਹਿਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ, ਸਹਿਮ ਕੇ ਰਹਿਣਾ, ਈਨ ਮੰਨਣੀ) ਵਾਲੇ ਭਾਵ/ਮਤਲਬ ਪੱਕੇ ਫਿੱਟ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

- . ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ 'ਡਰ' ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ:
 - . ਨਿਯਮਾਂ, ਨੇਮਾਂ, ਨਾਮ, ਸਿਧਾਂਤਾਂ, ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਵੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ/ਹਨ।
 - . ਨਿਯਮਾਂ, ਨੇਮਾਂ, ਨਾਮ, ਸਿਧਾਂਤਾਂ, ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਵੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ/ਹਨ।
 - . ਨਿਯਮਾਂ, ਨੇਮਾਂ, ਨਾਮ, ਸਿਧਾਂਤਾਂ, ਅਸੂਲਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲਣਾ ਵੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ/ਹਨ।
 - . ਨਿਯਮਾਂ, ਨੇਮਾਂ, ਨਾਮ, ਸਿਧਾਂਤਾਂ, ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਆਪਣਾ ਆਪ ਨੂੰ ਢਾਲਣਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ/ਹਨ।

- . ਸੱਚ, ਕਰਤੇ, ਕਰਤਾਰ, ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦੇ ਬਣਾਏ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮਾਂ, ਨੇਮਾਂ, ਨਾਮ, ਵਿਧੀ-ਵਿਧਾਨ, ਢਾਂਚੇ ਤੋਂ:
 - . 'ਡਰਨ' ਦੀ ਬਜਾਏ,
 - . ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਹਿਮ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ,
 - . ਕਿਸੇ ਅਣਜਾਣੇ ਖੌਫ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ,
 - . ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦੀ ਖੁੱਲ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ? ? ?
 - . ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਫੈਸਲੇ ਲੈ ਸਕੇ! !

- . 'ਰੱਬ' ਦੇ 'ਡਰ' ਤੋਂ 'ਡਰਨ' ਦੇ ਨਾਲੋਂ,
 - . ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ, ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ, ਭਾਣੇ ਵਿਚ, ਆਉਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

. ਸਾਰੇ ਲੇਖਕ-ਪਾਠਕ ਵੀਰਾਂ-ਭੈਣਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰਮੱਤ-ਗਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਬਨਾਉਣੀ ਕਰਨਾ ਜੀ।

. ਕਿ 'ਸੱਚ', ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ, ਤੋਂ 'ਡਰਨਾ' ਹੈ ਜਾਂ 'ਸੱਚ', ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖੀ, ਸਚਿਆਰਤਾ ਵਾਲੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨੁੱਖਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਅਪਨਾਉਣਾ ਹੈ, 'ਸੱਚ' ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਬਣਨਾ ਹੈ? ? ?

. ਗੁਰਬਾਣੀ ਫੁਰਮਾਨ:

ਸਲੋਕ ਮ ੧ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਪਵਣੁ ਵਹੈ ਸਦਵਾਉ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚਲਹਿ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ॥ ਭੈ
ਵਿਚਿ ਅਗਨਿ ਕਢੈ ਵੇਗਾਰਿ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਧਰਤੀ ਦਬੀ ਭਾਰਿ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਇੰਦੁ ਫਿਰੈ
ਸਿਰ ਭਾਰਿ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਰਾਜਾ ਧਰਮ ਦੁਆਰੁ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਸੂਰਜੁ ਭੈ ਵਿਚਿ ਚੰਦੁ ॥ ਕੇਹ
ਕਰੇੜੀ ਚਲਤ ਨ ਅੰਤੁ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਸਿਧ ਬੁਧ ਸੁਰ ਨਾਥ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਡਾਣੇ ਆਕਾਸ
॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਜੇਧ ਮਹਾਬਲ ਸੂਰ ॥ ਭੈ ਵਿਚਿ ਆਵਹਿ ਜਾਵਹਿ ਪੂਰ ॥ ਸਗਲਿਆ ਭਉ
ਲਿਖਿਆ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਸਚੁ ਏਕੁ ॥੧॥ 464

ਸਮਾਪਤ

ਇੰਜ ਦਰਸਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ

ਸਿੱਡਨੀ ਅਸਟਰੇਲੀਆ

22 ਨਵੰਬਰ 2019